

**SLUCHOVÁ
PERCEPCE,
VNÍMÁNÍ
A
REPRODUKCE
RYTMU**

Sluchové vnímání se vyvíjí již od pátého měsíce nitroděložního života.

Po narození reaguje dítě na zvukový podnět nediferencovanou pohybovou reakcí. Později se liší reakce na zvukové předměty příjemné a nepříjemné.

Vývoj sluchového vnímání směřuje ke stále větší ostrosti a diferenciaci. Je nezbytné nejprve k vnímání řeči, později k rozlišování jejich elementů, tj. slov, slabik a hlásek.

U dětí s poruchami učení se sluchové vnímání často vyvíjí opožděně.

Poruchy sluchového vnímání se negativně odrážejí ve výuce čtení a psaní. Způsobují obtíže při skládání hlásek ve slovo, při psaní dítě nesprávně rozlišuje písmena, zaměňuje je.

Reedukace sluchového vnímání s cílem odstranit deficit ve vývoji je nedílnou součástí procesu reedukace specifických poruch učení vůbec, zvláště pak reedukace dysortografie.

2. Reedukace sluchového vnímání

V průběhu reedukace se zaměřujeme na jednotlivé oblasti, které spolu výrazně souvisejí (např. sluchová analýza a syntéza neexistují bez sluchové paměti).

Vzhledem ke specifické činnosti mozkových hemisfér jsou cvičení zaměřena na rozvíjení pravo- i levohemisférových funkcí.

Levá hemisféra zpracovává přednostně řeč a melodii. Pravá hemisféra se přednostně zabývá zpracováním

přírodních zvuků, rytmu a izolovaných hlásek, které se též chovají jako přírodní zvuky.

Cvičení jsou zaměřena na tyto oblasti:

- **nácvik naslouchání**
- **cvičení sluchové paměti**
- **cvičení sluchové diferenciaci** (tj. sluchové rozlišování)
- **cvičení sluchové analýzy a syntézy** (tj. rozklad a skládání)

V jednotlivých oblastech lze provádět následující cvičení:

2.1 Nácvik naslouchání

- **cvičení provádíme v klidném prostředí, vedeme děti k soustředění, zaměření pozornosti na sluchové vjemy**
- poznávání předmětů podle zvuku (cinkání klíčů, mačkání papíru), rozlišování dopravních prostředků, poznávání zvířat podle hlasu
- určování délky zvuku (děti vnímají dva, později tři tóny hrané na hudební nástroj a určují, zda byly tóny stejně dlouhé či ne; délku tónů mohou znázorňovat graficky nebo s použitím krátkých a dlouhých dílů stavebnice)
- určování intenzity zvuku (po přehrání dvou tónů děti určují, který tón byl silnější)
- určování kvality zvuku (po seznámení s hudebními nástroji děti poznávají, který nástroj slyšely)
- cvičení levé hemisféry: poznávání písní podle melodie (písně dobře známé hrajeme na různých hudebních nástrojích)
- poslech vyprávění

- poslech desek, nahrávek (živé vyprávění je přitažlivější osobním kontaktem vypravěčem, který může svůj projev modifikovat podle reakce dětí; reprodukováné vyprávění je pro mnohé děti náročné, nejsou schopny udržet pozornost)

Naslouchání spojené s porozuměním mluvené řeči nemusí být pro děti s poruchou učení samozřejmostí.

Učitelům i rodičům se mnohdy zdá, že jim děti nerozumějí, ačkoliv je poslouchají. Příčinou může být snížená schopnost vnímat soustředěně mluvenou řeč a rozumět ji.

Děti buď nevnímají, protože se nedovedou na sluchové vjemy soustředit, nebo slyší správně, ale nedovedou si vybavovat obsah jednotlivých slov, chápat smysl.

Děti s tímto typem obtíží potřebují pomalý a srozumitelný výklad doprovázený názornými pomůckami, obrázky a pokud možno i manipulací s předměty.

Pokyny musejí být srozumitelné, krátké a jasné.

2.2 Sluchová paměť

U některých dětí není dostatečně rozvinuta a je jednou z příčin obtíží ve sluchové analýze, syntéze či diferenciaci.

Porucha se projevuje zvláště tam, kde žáci vypracovávají cvičení bez zrakové opory (tvoření slov záměnou hlásek, syntéza/skládání hlásek ve slovo).

Cvičení:

- zapamatování hlásek, slabik, slov, číslíc)prvky k zapamatování volíme tak, aby souvislost mezi nimi usnadňovala zapamatování nebo naopak vybíráme prvky zcela bez souvislosti)
- rozvíjení vět (U: Vlak houká. Ž: Vlak silně houká. Náš vlak silně houká.)
- sluchová paměť je zapojena i v následujících cvičeních

2.3 Sluchová diferenciacce

Obtíže ve sluchové diferenciaci se výrazně odrážejí v písemném projevu při rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek, rozlišování zvukově podobných hlásek, sykavek a při rozlišování slabik dy-di, ty-ti, ny-ni.

Metodické postupy při odstraňování těchto chyb - viz. dysortografie. Uvedené chyby jsou označovány jako specifické chyby dysortografické.

Cvičení:

- rozlišování slabik, určování, jsou-li stejné či ne
- rozlišování slov (rozlišují slova umělá: klif-klaf i slova, která mají smysl: nos-kos; určují pouze, zda se slova slučují či ne)
- určování hlásky, kterou se obě slova liší (U: nos-kos, Ž: opakuje nos-kos a určí odlišné hlásky „n“-„k“. Nejsnazší je rozlišování první hlásky ve slově, potom poslední a nejobtížnější je rozlišování hlásek uprostřed slova.)
- tvoření vět se slovy, která si liší jednou hláskou (váha-váza)

- při cvičeních je vhodné zapojovat co nejvíce smyslů = děti skládají slova z písmen, navlékají písmena na drát, modelují je)

2.4 Sluchová analýza a syntéza

Sluchová analýza a syntéza spolu úzce souvisejí a v praxi je nelze od sebe oddělit. Sluchová analýza je mírně náročnější.

Při nácviku postupujeme od nejsnazšího ke složitějšímu. Vycházíme z vět, které jsou prostředkem dorozumívání, mají svůj obsah.

Začínáme rozkladem věty na slova, následuje rozklad slova na slabiky a teprve poté rozklad slova na hlásky.

Cvičení:

- **rozklad věty na slova, tvoření věty ze slov** + určování počtu slov ve větě, pořadí slov, tvoření vět z daných slov
- **rozklad slova na slabiky, skládání slabik ve slovo** (dělení slov na slabiky, poznávání dané slabiky, vyhledávání slov s danou slabikou, vyanalýzování první / poslední / prostřední slabiky ve slově, určování stejných slabik ve slovech, **slovní fotbal !!! na poslední slabiku !!!**, skládání slov ze slabik, tvoření nových slov záměnou slabik, tvoření slov ze zpřeházených slabik)
- **rozklad slov na hlásky, skládání hlásek ve slovo** (rozklad slov na hlásky by měli žáci zvládnout v průběhu 1. ročníku základní školy; poznávání hlásek ve slově; vyhledávání slov, která obsahují danou hlásku na

začátku, na konci, uprostřed; rozklad slov na hlásky – postupujeme podle obtížnosti:

- = slova typu les, pes
- = dvouslabičná slova s otevřenými slabikami bez souhláskových shluků: voda, ruka
- = dvojslabičná slova s otevřenými slabikami se skupinou souhlásek: pravý, pláče, svítá
- = tříslabičná slova s otevřenými slabikami: koleno, rameno
- = dvojslabičná slova s uzavřenou slabikou: kompot
- = jednoslabičná slova s více souhláskami: kluk, strom
- = víceslabičná slova: nemocnice, nakoupila
- = slova začínající předponou nejne-: nejnebezpečnější, nejnezralejší

Tato slova zařazujeme jako samostatnou skupinu. Jsou obtížná nejen svou délkou, ale i artikulací. Mohou sloužit též jako artikulační cvičení. Žáci z dyslektických tříd v nich často chybují.

-
- skládání slov z hlásek; tvoření slov přesmyknutím hlásek: tma, t-m-a, nové slovo tam; rozklad slov na hlásky a tvoření nových slov-U:levá, Ž: levá, nová slova:vál, lev, vel; tvoření nových slov přidáním radabrada, ubráním hlad-had, záměnou hlásky brok-krok; tvoření slov z pomíchaných písmen – náročné, provádíme raději písemně)
 - **při všech cvičeních je nutná zřetelná artikulace žáků**
 - **je třeba počítat s tím, že při delší přestávce (např. po prázdninách) se obtíže vracejí**

3. Vnímání a reprodukce rytmu

Vnímání a reprodukce rytmu souvisejí se sluchovou percepcí, jsou též ovlivněny kinestézií (vnímání vlastního pohybu) a úrovní motoriky; ovlivňují písemný projev.

Jestliže dítě není schopno vytleskávat slyšený rytmus nebo se pohybovat např. v rytmu úderů bubínku, může být příčin několik:

- dítě rytmus neslyší
- dítě rytmus vnímá správně, nedostatky jsou v pohybovém vyjádření
- dítě není schopno držet daný rytmus při opakování, zrychluje či zpomaluje

Vnímání rytmu (cvičení):

- děti poslouchají dvě rytmické struktury a určují, zda jsou stejné či ne; podle věku a úrovně dětí 3 – 7 prvků
- po poslechu rytmu dítě vyhledává odpovídající grafický záznam; kromě not lze používat domluvené znaky stejně jako v předcházejících cvičeních, tj. krátký tón . , dlouhý tón /

Reprodukce rytmu

- rytmus reprodukuje tleskáním, podupáváním, hrou na tělo, užíváme i hudební nástroje; začínáme rytmickými figurami takové obtížnosti, aby je žáci zvládli; nejsnazší jsou struktury, kde je výrazné rozlišení krátký – dlouhý tón

- reprodukce slyšeného rytmu
- reprodukce rytmu vnímaného dotekem (vyt'ukáváním na záda, do dlaně)
- provádění snadných cviků, chůze, běh v daném rytmu